Chapter 14

bihar board 10th class sanskrit solutions शास्त्रकाराः

अभ्यासः

1 . अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरम् एकपदेन दत्त –

(क)कक्षायां कः प्रविशति
(ख)के सादरमुत्थाय तस्याभिवादनं कुर्वन्ति ?
(ग)वेदस्य कति अङ्गानि भवन्ति ?
(घ) शिक्षा का बोधयति ।
(ङ) पणिनिना कृतम् किं प्रसिद्धम्?

उत्तरम्– (क) शिक्षक :
(ख) छात्रा :
(ग) षड्
(घ)उच्चारण प्रक्रिया
(ङ) व्याकरणम्

2 . सन्धिविच्छेद कुरुत
(क) उच्चारणम्-
(ख) वेदार्थबोध :
(ग)व्युत्पत्तिः
(घ) निरुक्तम्
(ङ)प्रश्नोत्तरम्

उत्तरम्-
(क) उच्चारणम् =उत् + चारणम्
(ख) वेदार्थबोध : =वेद +अर्थबोध :
(ग) व्युत्पत्तिः =वि + उत्पत्ति
(घ) निरुक्तम् = निः + उक्तम्
(ङ) प्रश्नोत्तरम् =प्रश्न + उत्तरम्

समासविग्रहं कुरुत –
(क) ज्योतिषशास्त्रम्
(ख) न्यायदर्शनम्
(ग) पाणिनिकृतम्
(घ) पिङ्गलरचिते
उत्तरम्– (क) ज्योतिषशास्त्रम् – ज्योतिषस्य शास्त्रम्
(ख)न्यायदर्शनम्- न्यायस्य दर्शनम्
(ग) पाणिनिकृतम् – पाणिनिना कृतम्
(घ) पिङ्गलरचिते – पिङ्गलेन रचितम्

https://www.evidyarthi.in/

4. प्रकृति प्रत्यय – विभागं कुरुत

(क) आर्यभटीयम्

(ख). विज्ञानम्

(ग) रचितम्

(घ) ज्ञातम्

(ङ) प्रवर्तकः

उत्तर-

(क)आर्यभटीयम्- आर्यभट + छ

(ख)विज्ञानम् – वि + ज्ञा + ल्युट्

(ग) रचितम्- रच + क्त

(घ) ज्ञातम् -ज्ञा + क्त

(ङ) प्रवर्तकः -प्र- वृत् + णिच +ण्वुल

5.विपरीतार्थकान् शब्दान् वदत

(क) उत्थाय

(ख) शासकम्

(ग) कर्तव्यम्

(घ) अस्ति

(ङ) उच्चैः

(च) चर :

(छ) गमनम् ।

उत्तरम्– (क) उत्थाय- स्थित्वा

(ख) शासकम्- शासितम्

(ग) कर्तव्यम् – अकर्त्तव्यम्

(घ) अस्ति – नास्ति

(ङ) उच्चैः – नीचैः

(च) चर : – अचर :

(छ)गमनम् – आगमनम्

लिखितः

1 . अधोलिखितानां पदानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत

(क)संस्कृतशास्त्रैः सह केषां परिचयो भविष्यति ? (ख)शास्त्रस्य लक्षणं गुरुणा कि प्रोक्तम् ?

(ग) धर्मशास्त्रे शास्त्रस्य किं लक्षणं प्रोक्तम् ?

(घ) वेदरूपं शास्त्रं किं भवति ?

(ङ) ऋष्यादिभिः प्रणीतं किं भवति ?

(च) कति वेदाङ्गानि सन्ति ?

(छ) वेदाङ्गानां नामानि लिखत ?

(ज)केन कृतं व्याकरणं प्रसिद्धम् ?

(झ)कपिलः कस्य दर्शनस्य प्रवर्तकः आसीत् ?

उत्तरम्– (क) संस्कृतशास्त्रैः सह छात्राणां परिचयो भविष्यति ।

https://www.evidyarthi.in/

(ख)शास्त्रस्य लक्षणं गुरुणा ज्ञानस्य शासकम् प्रोक्तम् । (ग)प्रवृत्तिर्वा निवृत्तिा नित्येन कृतकेन वा ।
पुंसा येनोपदिश्येत तच्छास्त्रमभिधीयते ।
(घ) वेदरूपं शास्त्रं नित्यम् भवति वेदरूपम् भवति ।
(ङ)ऋष्यादिभिः प्रणीतं कृतम् भवति ।
(च) पडू वेदाङ्गानि सन्ति ।
(छ)शिक्षा , कल्पः , व्याकरणम् , निरूक्तम् , छन्दम् , ज्योतिषञ्च ।
(ज)पाणिना कृतं व्याकरणं प्रसिद्धम् ।
(झ)कपिलः सांख्य दर्शनस्य प्रवर्तकः आसीत् ।

2 . अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधारीकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –
यथा –**उत्तर** – पराशरेण मुनिना कृषिविज्ञानं प्रवर्तितम् ।
प्रश्नः- केन मुनिना कृषिविज्ञानं प्रवर्तितम् ?

(क)भारतवर्षे शास्त्राणां महती परम्परा श्रूयते ।
(ख)अद्य युष्माकं परिचयः संस्कृतशास्त्रैः भविष्यति । (ग) शास्त्रं मानवेभ्यः कर्त्तव्यम् – अकर्तव्यञ्च बोधयति ।
(घ) शास्त्रं नित्यं भवति वेदरूपम् ।
(ङ)ऋष्यादिप्रणीतम् कृतकं भवति ।
(च) जैमिनिना मीमांसादर्शनं प्रणीतम् ।
(छ) सर्वेषां शताधिकाः व्याख्यातारः स्वतन्त्रग्रन्थकाराश्च वर्तन्ते ।

उत्तरम्– (क) भारतवर्षे काम् महती परम्परा श्रूयते ? (ख) अद्य कस्माकं परिचयः संस्कृतशास्त्रैः भविष्यति ?
(ग) कं मानवेभ्यः कर्त्तव्यम् – अकर्तव्यञ्च बोधयति ? (घ) शास्त्रं किम् भवति वेदरूपम् ?
(ङ)ऋष्यादिप्रणीतम् किम् भवति ?
(च) केन मीमांसादर्शनं प्रणीतम् ?
(छ)केषां शताधिका : व्याख्यातारः स्वतन्त्रग्रन्थकाराश्च वर्तन्ते ?

3 . अधोलिखितक्रियापदानां स्ववाक्येषु प्रयोगं कुरुत –

(क)भवति
(ख) प्रणीतम्
(ग) प्रवर्तकाः
(घ)वर्तन्ते
(ङ)वदति
(च)कथयसि
(छ) अल्पा ।

उत्तरम्– (क) भवति – विद्यया धनं भवति ।
(ख) , प्रणीतम् – जैमिनिना मीमांसादर्शनं प्रणीतम् । (ग) प्रवर्तका : -कपिलः संख्य दर्शनस्य , पातंजलि : योगदर्शनस्य कणाद : वैशेषिक दर्शनस्य प्रवर्तकाः सन्ति ।
(घ)वर्तन्ते – शास्त्राणां प्रवर्तकाः के के वर्तन्ते ?
(ङ) वदति -सः सत्यं वदति ।
(च) कथयसि- त्वम् किं कथयसि ?
(छ) अल्पा- भारते वैज्ञानिकशास्त्राः अपि न अल्पाः ।

https://www.evidyarthi.in/

4.कोष्ठान्तर्गतानां शब्दानां साहाय्येन रिक्तस्थानानि पूरयत –

(प्रविशति , महती , सादरमुत्थाय , युष्माकम् , मानवेभ्यः , तत्रैव , नास्ति ।)
(क) भारतवर्षे शास्त्राणां..... परम्परा श्रूयते । (ख)शिक्षकः कक्षायां ....।
(ग) छात्रा.........तस्याभिवादनं कुर्वन्ति ।
(घ) अद्य ....परिचय : संस्कृतशास्त्रैः भविष्यति ।
(ङ) शास्त्रं........कर्त्तव्यम् – अकर्त्तव्यञ्च बोधयति ।
(च)..........रसायन विज्ञानम् , भौतिकविज्ञानञ्च अन्तरर्भू स्तः ।
(छ) वस्तुतो ....शास्त्रकाराणाम् अल्पा संख्या ।

उत्तरम्-

(क) भारतवर्षे शास्त्राणां महती परम्परा श्रूयते ।
(ख) शिक्षक : कक्षायां प्रविशति ।
(ग) छात्रा : सदामुत्थाय तस्याभिवादनं कुर्वन्ति । (घ) अद्य युष्माकम् परिचयः संस्कृतशास्त्रैः भविष्यति।
(ङ) शास्त्रं मानवेभ्यः कर्त्तव्यम् – अकर्तव्यञ्च बोधयति ।
(च) तत्रैव रसायनविज्ञानम् , भौतिकविज्ञानञ्च – अन्तरर्भू स्तः ।
(छ) वस्तुतो नास्ति शास्त्रकाराणाम् अल्पा संख्या ।

5 . रेखाङ्कितपदेषु प्रयुक्तां विभक्तिं लिखत –

(क) उपविशन्तु सर्वे ।
(ख) अद्य युष्माकं परिचयः संस्कृतशास्त्रैः भविष्यति । (ग) कृतकं शास्त्रं ऋषयः अन्ये विद्वांसः वा रचितवन्तः ।
(घ) पाणिनीयशिक्षा तस्याः प्रसिद्धो ग्रन्थः ।
(ङ)सर्वेषां शताधिका : व्याख्यातारः स्वतन्त्रग्रन्थकाराश्च वर्तन्ते ।
(च) प्राचीनभारते विज्ञानस्य विभिन्नशाखानां शास्त्राणि प्रावर्तन्त ।
(छ) वराहमिहिरस्य बृहत्संहिता विशालो ग्रन्थः यत्र नाना विषयाः समन्विताः ।

उत्तरम्–

(क) सप्तमी (ख) सप्तमी (ग) प्रथमा
(घ)षष्ठीसंस्कृत (ङ) प्रथमा (च) सप्तमी (छ) षष्ठी

https://www.evidyarthi.in/